

HAGABLADET

Nr 3 / 2008

Ateljéerna på Övre Haga

AV INGRID SJÖSTRÖM

Att man kan hämta kraft, lugn och inspiration från Hagaparken vet vi alla. Diktare, musiker och bildkonstnärer har genom tiderna sökt sig till parken för att ta in intryck och stämningar att omsätta i sina verk. Carl Eldh valde Bellevue för sin ateljé, byggd av Ragnar Östberg 1919. Han har vittnat om hur mycket parkmiljön betydde för hans konstnärskap.

Även idag arbetar flera konstnärer i Hagaparken i ateljéerna på Övre Haga, som Statens fastighetsverk hyr ut. Tre av dem har det senaste året varit aktuella med stora utställningar på Konstakademien vid Fredsgatan: Eva Lange, Laris Strunke och Bo Swenson. Hur förhåller de sig till Hagaparken? Hur hamnade de där?

Den som allra först fick ateljé i huset var skulptören Berto Marklund, som på grund av sjukdom på senare år inte så ofta kan arbeta i ateljén. Kort därefter flyttade Bo Swenson in. De två har nu i nästan 50 år arbetat på övre våningen i Övre Haga. I grannhuset bodde på 1950-talet Ulla och Krister Wickman, hon konstnär, han politiker och sedan 1959 statssekreterare i finansdepartementet, senare stats-

Ursprungligen värdshus, sedan orangeri, numera konstnärateljéer. Foto Lisa Dikman 2002.

råd och riksbankschef. Paret Wickman stödde konstnärerna i deras önskan att inrätta ateljéer i Övre Haga och bidrog till att det lyckades.

Huvudbyggnaden på Övre Haga ritades 1788 av Louis Jean Desprez som värdshus för Gustav III. Gustav IV Adolf lät bygga om värdshuset till orangeri,

med växthus tillbyggda längs sydfasaden. När orangeridriften hade lagts ned och växthuset rivits på 1950-talet användes byggnaden som förråd för Gatukontoret. Det var inte så lätt att övertyga Gatukontoret om att magasinet skulle upphöra, och det dröjde lång tid innan det var helt utrymt. >>>

HAGABLADET

är en tidning för natur och kultur vid Haga-Brunnsviken. Den utkommer med fyra nummer per år. Lösnummerpris 10 kr.

REDAKTION:

Ingrid Sjöström,
Sverker Michélsen.

ANSVARIG UTGIVARE:

Märtha Angert
Lilliesträle

HAGA-BRUNNSVIKENS
VÄNNER

info@haga-brunnsviken.org
Box 23224
104 35 Stockholm

Ljusfest med lustspel för Bellevue

LÖRDAGEN DEN 1 NOVEMBER
2008 KL. 18.00

SAMLAS VI PÅ GRÄSPLANEN
BAKOM WENNER-GREN CENTER.
TA GÄRNA MED MARSCHALLER!
LUSTSPELET BÖRJAR KL 18.30.

I lust- eller skuggspelet berättar naturbarnet Tintomara om sin oro över alla ingrepp i Bellevueparken. Aftonen arrangeras av Haga-Brunnsvikens vänner och Förbundet för Ekoparken.

Bellevueparken med sin månghundraåriga och fantasiegående historia och vackra natur har en särskild plats i stockhol-

marnas hjärta. Norra länken dras nu i tunnlar rakt under den. Diskussioner pågår om hur detta ingrepp ska kunna göras förenligt med skyddsbestämmelserna för Nationalstadsparken. Den planerade jordtunneln visade sig för dyr att genomföra varför tunneln istället kommer att grävas från ett öppet ytschakt. Parken ska sedan återställas.

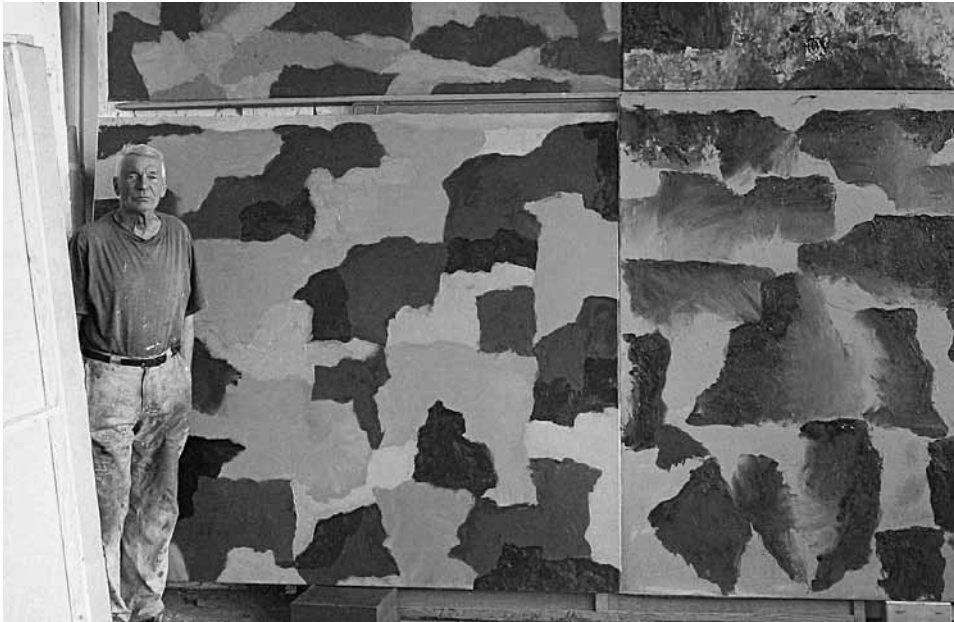
Vi vill visa vad Bellevue betyder för oss alla och hur viktigt det är att parken hanteras varsamt och med respekt för dess oersättliga värden.

Även om vi deltar konstruk-

tivt i dessa diskussioner kan vi inte undvika att samtidigt vara oroade. Hur går det med de trehundraåriga lindarna? Väl mött!

Rätt läge för festligheter. Eric Glemme, förslag till festplats i Bellevue.

Konstnärerna i sin miljö. Laris Strunke, Eva Lange och Bo Swenson (nedan) fotograferade i sina ateljéer på Haga 2007. Foto Ulf Back, Joakim Bergström och John Gripenholm (bilderna är beskurna).

»»» I boken Vadställen av Beate Sydhoff som utkom till Bo Swensons utställning 2008 på Konstakademien finns ett foto från ateljén. Ljuset flödar in genom de stora fönstren på bägge långsidorna. Dukar står uppställda i den kreativa röra som är ateljéers sårmarke. Träd, Alléer, Park är ord som återkommer som motiv och titlar. Naturuttryck, inte porträtt av bestämda träd och alléer, inte Hagaparken – men mer än femtio års promenader i parken har kondenserats i dessa bilder. Redan som liten pojke besökte Bo med sina föräldrar Orangeriet och hälsade på en trädgårdsmästare som bodde i huset bredvid. Upplevelsen av ordnad, lätt förvildad natur blev ett tema som kommer igen i Bo Swensons måleri allt sedan 1960-talet.

Också Eva Lange har barndomsminnen från Hagaparken. Hennes mormor tog henne ofta på utflykt till parken. Sommaren 1962 hade Eva Lange fått ett uppdrag för Gatukontoret för en offentlig skulptur, och fick då tillfälligt hyra ett rum på nedre botten för att arbeta med skulpturen, omgiven av staplade ishockeymål och parkmöbler, men även ett fint positiv från Gröna Lund. Rummet var oeldat, väggarna oputsade och golvet av rå betong. Men Eva trivdes och fick möjlighet att hyra rummet år från år. Efter hand rustade Fastighetsverket upp huset, lade in toalett, värme och brädgolv, klädde in väggarna och målade.

Eva har alltså arbetat i ateljén i 46 år. När vädret och tiden på dygnet tillåter promenerar hon gärna hela vägen från stan till Haga och njuter av

den omväxlande naturen, av rymden och de vida utblickarna. Hon vilar på någon bänk och iakttar kvällssolens sneda strålar genom lövverket och vattenblänket från viken, hör fågelsången. Naturen i parken är den viktigaste inspirationskällan, men kanske också de klassiska formerna i de gustavianska byggnaderna har satt spår i hennes skulptur.

Eva bygger stora, enkla urformer, organiska och geometriska på samma gång, självklara och rofyllda. De har en skimrande och levande kritvit yta och ser ut som om de alltid funnits. Men det har tagit månaders hårt arbete att forma dem i frigolit och gips, varv efter varv med gipsbandage som armering. Det yttre gipsskiktet slipas och slipas tills ytan fått den rätta milda lyster. Skulpturerna tål inte att stå ute, inte att beröras, de kan knappast gjutas i brons, möjligen huggas i granit. Eva vill befol-

ka en sal med sina former och därmed skapa en miljö att må bra i, ett rum för kontemplation och samspel med skulpturerna. Så fungerade också utställningen på Konstakademien hösten 2007.

Laris Strunke ställde ut på akademien våren 2008, väldiga dukar med kraftfulla jordiga färgsjok som botten i upplevelser av gotländska marker, men också nästan naturalistiskt återgivna partier av masonitväggar och dörrar i den gotländska ateljén han använder sommartid. Finns vintertidsateljén i Haga med i hans referenser? Ja, han har målat både utsikter från de många fönstren och utsnitt av själva ateljén. Vernissagekortet till utställningen visar fyra Gotlandsmålningar ihopmonterade, uppställda mot Hagaateljéns vägg och med konstnären som måttstock vid sidan. Ett par gånger har han gjort visningar för Haga-Brunnsvikens vänner, så flera av Hagabladets läsare har känt den speciella atmosfären i ateljén, med de stora, tätt lagrade dukarna, det färgfläckade golvet och drivorna av halvtömnda färgtuber. Framför allt har de fått en intensiv och levande utläggning om konst – Laris Strunke kan som få berätta om hur målande går till.

Laris har haft ateljén i Övre Haga sedan 1970-talet, och är lika djupt förbunden med huset och parken som Eva Lange. Han hinner inte promenera i parken så mycket som han skulle vilja, men när Brunnsvikens is ligger tar han gärna en tur med långfärds-skridskor.

Ingrid Sjöström är styrelseledamot i Haga-Brunnsvikens vänner.

Han skapade tryck åt opinionen

Den 18 juni i år gick Hans-Jürgen Masuhr, Hagabladets mångårige tryckare, bort.

Tack vare musiken hade våra vägar korsats. Och musiken blev startpunkten för ett mångårigt samarbete. Året var 1991. I riksdagen hade det lagts flera motioner för att bevara bland annat Haga-Brunnsviken som nationell kulturpark. Men hur skulle vi kunna få riksdag och regering att uppmärksamma och förstå detta skyddsbehov? Hur skulle vi kunna skapa tryck åt den opinion som fanns?

Ett sätt blev att organisera en serie konserter i Carl Eldhs ateljémuseum i Bellevue, i Ekotemplet i Haga och på Confidencen i norr. Och sedan bjuda in samtliga riksdagsmän, statsråd och tjänstemän i regeringskansliet. I en dagboksanteckning från den 21 april 1991 sammanfattade jag några intensiva veckor: "Jag kontakter Hans-Jürgen Masuhr. Jo, han är beredd att trycka. Men måste ha programmet nu. På Val-

borg eller någon dag innan börjar vi arbeta. Nätterna slutar framåt 03.30. Har aldrig varit med om en så fin insats." Hans-Jürgen hjälpte inte bara till med trycket, han ställde sig också bakom konsertseriens manifest.

Sedan började det hela gå åt rätt håll. I mitten av maj fattade riksdagen ett avgörande beslut. Istället för att låta motionerna hamna i "den stora motionsslakten", skickades de ut på remiss. Och knappt fyra år senare, den 1 januari 1995 hade Sverige fått sin första nationalstadspark.

Från 1991, och år efter år därefter fortsatte Hans-Jürgen att hjälpa Haga-Brunnsvikens vänner med olika former av tryck, och då tänker jag främst på föreningens tidning, Hagabladet.

Redan från början gick, som antytts ovan, ofta tryckpressen för fulla varv på natten. Ja, hur sent vi än kom med tryckmanus, så fann vi alltid samma vänlige Hans-Jürgen. Med samma intresse och engagemang. Livet fick helt enkelt sina välkomna avbrott när vi klev ned i tryckeriet på Vanadisvägen.

Tveklöst handlade det till stor del om ett ideellt arbete från Hans-Jürgens sida. För det krävs alltid en förståelse och acceptans från omgivningen, och då närmast familjen. Därför riktar vi nu, när Hans-Jürgen har lämnat oss, också en tacksamhetens tanke till hans familj.

Ett av Hans-Jürgens stora intressen handlade om Tyska kyrkan i Gamla Stan. Och som en hyllning till vår mångårige musiske tryckare har Haga-Brunnsvikens vänner lämnat ett bidrag till Tyska kyrkans orgelfond.

Peter Schantz.

Nedan konsertprogrammet från 1991.

Se även Hagabladet 1/2005 för andra tankar från tryckeriet.

Hitta rätt i Bellevue

HAGA – BRUNNSVIKENS VÄNNER

Bli medlem!

Årsavgift 150 kronor.

Familjemedlem, ungdom och studerande
upp till 25 år: 75 kronor.

Föreningar och företag: 275 kronor

Postgiro: 428 37 57 – 5.

Var går evenemanget den 1 november av stapeln? Bakom Sveaplans gymnasium och Wenner-Gren Center – se kartmarkering.

YTTRANDE OM TILLÄGGSPLAN

Föreningen Haga-Brunnsvikens vänner har yttrat sig över förslag till tilläggsplan för del av Norra länken. Remissen kommenterar tunneldragningen genom Bellevue och hur den kan tänkas påverka träden och områdets kapacitet som spridningsväg. Föreningen efterlyser geohydrologiskt underlag och ifrågasätter om detaljplanen är förenlig med den diskuterade ändrade lagstiftningen.

Detta yttrande och många andra står at läsa på föreningens hemsida:

www.haga-brunnsviken.org

FRILUFTSHISTORIA

FRÅN "HÄRDANDE FRILUFTSLIV" TILL
EKOTURISM OCH MILJÖPEDAGOGIK

Red: Klas Sandell och Sverker Sörlin

— EN NY BOK —

Följ med på en vandring i det svenska friluftslivets historia.

Tretton författare skriver om naturen som ungdomsfostrare, läromästare och kultplats och beskriver hur vi gått från behoven att fostra en nationell naturkänsla till dagens äventyrssporter och ekoturism.

KLAS SANDELL & SVERKER SÖRLIN
(red)

Friluftsliv – Från "hårdande friluftsliv" till ekoturism och miljöpedagogik

Pris 180 kr + frakt

För beställning skriv till
info@carlssonbokforlag.se
eller ring

08-545 254 81.

TILKÄNNAGIVANDE

Ett lust- och sorgespel, en s.k. tragisk vaudeville,
med den nog så målande titeln

TINTOMARAS KLAGAN

kommer att framföras i Bellevueparken om aftonen å
Alla helgons dag. Pjäsen har författats av fru Angert-Lilliestråle
och hr Murray, i staden välkända profiler med både
dur- och mollsträngar å lyran.

I pjäsen förekommer såväl elektrisk belysning som ljudeffekter
i närvarande lindar. Spänningen och mystiken stegras till det
yttersta då nedsläckning av ljuset och ljuden i lindarna anbefalles
och vita gestalter skymtar fram i de mörka buskagen.

Arrangörerna vill särskilt fästa uppmärksamheten på att
klädets färg, om man så säger, osökt harmonierar med
Tintomaraförfattaren hr Almqvists välbekanta uttalande om att
två ting äro vita – oskuld och arsenik.

I anledning av dagens s.a.s. symboliska betydelse välkomnar
arrangörerna att de besökande medför så kallade gravljus
eller dito marschaller.

Ljus av nämnda slag kommer även att kunna inköpas å platsen
och tändstickor hållas tillgängliga för deras antändande.

* * *

I anledning av arrangörernas önskan att aftonen skall frammana minnet
av såväl frk. Tintomara som de sedan länge avsomnade hrr. Sparre,
Piper och Almqvist framhålles särskilt att de
numera allt populärare amerikanska ljuspumporna av märket Halloween
framstår som onaturliga och icke passande inslag i den
glädjestrålände ljusfesten.

Kort om Bellevue

Bellevue fick sitt franskklingande namn av Gustav III. Utsikten mot Haga från udden i Brunnsviken gav skäl för namnet. 1782 köpte riksrådet Carl Sparre, en av kungens närmaste män, malmgården högst uppe på Bellevuekullen. Den hade byggts 1757 för konstnären Johan Pasch, som sedan skänkt den till vännen Jean Eric Rehns döttrar. 1783 lät Sparre uppföra en ny huvudbyggnad mitt emot malmgården, "Sparres träslott", ritad av arkitekten Eric Palmstedt.

Nära nog hela den unika gårdsmiljön finns ännu kvar. Sparre ägde hela Bellevueudden och lät landskapsarkitekten Fredrik Magnus Piper göra ritningar för en engelsk park.

Sparre levde på stor fot och kom på obestånd. När han dog 1791 tog Gustav III över både hans skulder och egendomen Bellevue, som sedan stannade i kunglig ägo under lång tid. I den idylliska och lantliga miljön på bekvämt avstånd från Stockholms slott bodde tidvis bland andra Gustav III:s syster Sofia Albertina, kronprins Oscar och hans Josephine, samt drottning Desirée.

De trolska lundarna i Haga och Bellevue figurerar i både bildkonst och litteratur. På 1830-talet utkom Carl Jonas Love Almqvists Törnrosens bok eller Drottningens juvelsmycke med sina fantastiska historier om Tintomara och intrigerna vid tiden för Gustav III:s död.

1898–1917 höll Handarbetets Vänner till i malmgården. Sparres träslott har varit privatbostad sedan Karl XV:s tid, och på 1940-talet rustades även malmgården till bostad. 1918 tillkom Carl Eldhs ateljé, ritad av Ragnar Östberg. Under arbetet med Norra länken är samlingarna evakuerade och museet stängt. Även om tungt trafikerade leder har naggat Bellevue i kanterna så har parken rustats upp och blivit alltmer utnyttjad av stadsborna som en fridfull och livgivande oas.

*Till vänster:
faksimil av trycksak med förbluffande
aktualitet. Texten hittades av
Christian Laine.*
